बालमोदिनी

दुरभिमानः

◆ डा॰ लता विग्, देहली

आसीत् कश्चन महर्षिः । तस्य उभौ शिष्यौ । दीर्घकालं यावत् परिश्रमेण अध्ययनं कृत्वा तौ प्रकाण्डपण्डितौ जातौ । कदाचित् महर्षिः तौ अवदत् - ''अहं तीर्थयात्रार्थं गच्छामि । इतः परं भवद्भ्याम् एव आश्रमस्य निर्वहणं रक्षणं च करणीयम्'' इति ।

गुरोः निर्गमनस्य अनन्तरं तौ शिष्यौ कानिचन दिनानि आश्रमस्य कार्यं कृतवन्तौ । अत्रान्तरे तयोः मनसि भावः आगतः - 'अहं प्रकाण्डपण्डितः अस्मि' इति । लघुषु कार्येषु अनासक्तिः दृष्टा । 'कार्याणि अन्यः करोतु' इति भावः उत्पन्नः । तस्मात् तौ परस्परम् अन्यस्य व्यवहारे दोषदर्शनम् आरब्धवन्तौ । ईर्ष्या अपि प्रवृद्धा । तयोः कलहः अपि आरब्धः ।

आत्मानं श्रेष्ठं भावयन्तौ तौ आश्रमकार्येषु उपेक्षाभावप्रदर्शनम् आरब्धवन्तौ । स्वच्छतादिकं ताभ्यां परित्यक्तम् । अतः आश्रमपरिसरः अस्वच्छः जातः । वृक्षलतादयः शुष्कतां गताः । यः आश्रमः नन्दनवनम् इव शोभते स्म सः जीर्णवनदशाम् आप्नोत् ।

अथ कदाचित् महर्षिः आश्रमं प्रत्यागतः । तदवसरे तौ शिष्यौ परस्परनिन्दने मग्नौ आस्ताम् । गुरुः तौ अपृच्छत् - ''किमर्थम् एवम् आश्रमपरिसरः अस्वच्छः अस्ति ?'' इति ।

''एषः आश्रमकार्यं किमपि न करोति'' इति अपरं दर्शयन् अवदत् एकः शिष्यः । तदा अपरः अवदत् - ''महागर्वी एषः आदेशमात्रे निपुणः, न तु कार्यकरणे'' इति ।

एतावता महर्षिणा शिष्ययोः स्वभावे जातं परिवर्तनम् अवगतम् आसीत् । अतः सः - ''आश्रमकार्यम् अहं करिष्यामि । भवन्तौ अत्र सुखेन वासं कर्तुम् अर्हतः'' इति उक्त्वा स्वच्छताकार्ये उद्युक्तः अभवत् ।

एतस्मात् तौ शिष्यौ नितरां लज्जितौ जातौ । गुरोः पादौ गृहीत्वा तौ क्षमां याचितवन्तौ ।